

***SOCIAL TRANSFORMATIONS OF THE
NATIONAL ECONOMY IN THE CONTEXT
OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES***

Monograph

*edited by Doctor of Economic, Professor,
Doctor of Economic, Professor
Yu. Lupenko
and
Academy of Economic Sciences of Ukraine
Yu. Pasichnyk*

Shioda GmbH
Steyr, Austria
2019

Shioda GmbH, Steyr, Austria

***SOCIAL TRANSFORMATIONS OF THE NATIONAL ECONOMY IN
THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES***

*Recommended for publishing by the
Academy of Economic Science of Ukraine
National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics"*

Reviewers:

*Doctor of Economics, Professor Korneev V.V.
Doctor of Economics, Doctor of Legals, Professor Pokataeva O.V.
Doctor of Economics Sidelnikova L.P.*

Science editor: *Doctor of Economics, Professor Yu. Pasichnyk*

Social Transformations of the National Economy in the Context of European Integration Processes: Collective monograph / Yu. Pasichnyk and others: [Ed. by Doctor of Economics Sciences, Prof. Lupenko Yu., Prof. Pasichnyk Yu.] *Shioda GmbH, Steyr, Austria, 2019. 383 p.*

ISBN 978-3-953794-29-3

All materials are published in the edition of the authors. The authors are responsible for the originality, completeness and reliability of the submitted developments.

ISBN 978-3-953794-29-3

© 2019 Copyright by Shioda GmbH,
Steyr, Austria
© 2019 Authors of the articles

ЗМІСТ

Section I. The Latest Technologies of Agricultural Insurance in the Context of European Integration Processes.....	5
1.1 The Concept of Development of Agricultural Insurance in Ukraine	5
1.2 Теоретико-методичні аспекти формування системи екологічного страхування ризиків сільськогосподарської діяльності на землях, що зрошуються.....	14
1.3 Розвиток агропромислового комплексу як стратегічний аспект забезпечення економічної безпеки	31
1.4 Становлення та розвиток фінансової безпеки аграрного сектору України	39
1.5 Сучасні тенденції становлення та інклюзивні можливості розвитку агрострахування в Україні	47
1.6 Перспективи використання індексного погодного страхування в аграрному бізнесі	60
1.7 Розвиток ринку агрострахування в Україні	69
1.8 Модель агрострахування на ринку товарних деривативів України ...	78
1.9 Selection of Optimal Insurance Portfolio for Minimization of Risk Effects in Agricultural Production	89
1.10 Overview of the Status and Development Prospects of Insurance Products for Ukrainian Farms	98
1.11 Agricultural Insurance in the USA: An Example of Public-Private Partnerships in Agricultural Risk Management	104
1.12 Імплементация сучасного інноваційного досвіду страхування сільськогосподарських культур в Індії та США в українській страховий та аграрний ринок	112
1.13 State Regulation and Audit of Agrarian Risks of Ukraine	128
1.14 Information Aspects of Formation of the Social Insurance System for the Farmers of Ukraine	136
1.15 Програмування як інструмент управління ризиками в сільському господарстві	142
1.16 Risk-oriented Approach to Solving Problems of Agriculture	152
Section II. Financial Aspects of Social Growth	161
2.1 Improvement of Methodological Approaches to the Assessment of Financial Decentralization and its Impact on the Financial Sufficiency of Local Budgets	161
2.2 Identification of Investment Channels of Shadow Capital in the Conditions of Globalization of Economy	171
2.3 Parametric Early Warning System Model for Ukraine	182
2.4 Bargeldlose Gesellschaft als ein von den Wegen zum Wirtschaftswachstum – Mythos und Wirklichkeit.....	190

2.5 Стабільність фінансової рівноваги підприємств 208

**Section III. Socio-Economic Foundations of Development and
Technology Management of the National Economy 218**

3.1 Information Support for Global Partnership and Regional Sustainable
Development 218

3.2 The Progress Management of Companies in Modern Organizational
and Economic Concept 231

3.3 Методологічні підходи визначення ресурсного забезпечення
освіти як складової сталого розвитку України: ідентифікація та
стратегування 239

3.4 Adaptive Model of Knowledge Management in the Modern Socio-
Economic System 256

3.5 Стратегические направления повышения инвестиционной
привлекательности проектов в сфере природопользования 265

3.6 Управлінські аспекти інноваційного розвитку економіки України . 274

**Section IV. Regional Development in Conditions of Post-Conflict
Transformation: Management, Security and Financial Instruments..... 282**

4.1 Development of the Regional Management System in Conditions of
Decentralization and Post-Conflict Transformation 282

4.2 Ensuring the Potential of Economic Security of the Enterprise in the
Conditions of Hybrid Threats and Post-Conflict Transformation 293

4.3 Financial Instruments for Sustainable Development of Regions in
Ukraine in Conditions of Post-Conflict Transformation 304

Section V. Public Administration System in Ukraine 318

5.1 The Market Transformation and Public Administration in Ukraine 318

5.2 Регулювання діяльності суб'єктів створення об'єднаних
територіальних громад в контексті суспільних трансформацій:
підходи до пошуку балансу інтересів 335

5.3 Використання індексу споживчих цін як індикатору процедури
виявлення макроекономічних дисбалансів (мір) України 348

Section VI. Hospitality Industry 356

6.1 Механізми розвитку підприємств індустрії гостинності України
на інноваційних засадах 356

6.2 Зелений туризм як стратегічний напрям розвитку регіонів
України 365

РЕЗЮМЕ 377

БІБЛІОГРАФІЯ 379

14. Алескерова Ю. В. Розвиток сільськогосподарського страхування: теорія, методологія, практика: монографія. Вінниця: ТОВ «Видавництво – друкарня ДІЛЮ», 2015. 368 с.

15. Дем'яненко М. Я., Гудзь О. Є., Навроцький С. А. Методичні рекомендації по страхуванню сільськогосподарських культур з державною підтримкою. Київ: ННЦ ІАЕ, 2009. 134 с.

16. Шолойко А. С. Особливості інфраструктури ринку сільськогосподарського страхування в Україні. *Агросвіт*. 2017. № 17. С. 20-24.

17. Шолойко А. С. Страхування як механізм забезпечення фінансової безпеки підприємств аграрного сектору. *Фінансова безпека аграрного бізнесу*: м-ли Всеукраїнської конф. (Житомир, 22-23 жовтня 2014 р.). Житомир: ЖДТУ, 2014. С. 129-130.

18. Шолойко А. С. Основні умови договору страхування сільськогосподарських культур із державною підтримкою. *Розвиток економіки України та інших країн в умовах інтеграційних процесів*: м-ли конф. VII Міжнар. наук.-практ. молодіжної конференції (у заочній формі), 1 червня 2016 р. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2016. С. 184–186.

19. Шолойко А. С. Економічний зміст та етапи надання державної підтримки при страхуванні сільськогосподарської продукції в Україні. *Фінансові услуги*. 2014. № 2 (104). С. 20-21.

20. Аграрное страхование по-украински. *Tristar*. URL: http://tristar.com.ua/1/art/agrarnoe_strahovanie_po_ukrainski_5602.html.

21. Ринок агрострахування України у 2017-му андерайтинговому році: аналітичне дослідження. *Фориншуер*. 2017. URL: <https://forinsurer.com/files/file00624.pdf>.

22. Рослинництво (1990-2016). *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

23. Основні показники зовнішньої торгівлі України. *UCAB*. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivl_i_ukraini.

24. Інвестиції, фінансування. *UCAB*. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/investitsii_finansuvannya.

25. Accelerators vs. incubators: What startups need to know. *TechRepublic*. URL: <https://www.techrepublic.com/article/accelerators-vs-incubators-what-startups-need-to-know/>.

26. Ілляшенко С. М., Божкова В. В. Екологічні ризики інновацій: класифікація та аналіз. *Фінанси України*. 2005. № 1. С. 49-59.

27. Шолойко А. С. Управління екологічними ризиками в Україні на мікро- та макрорівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 19. С. 21-25.

1.8 Модель агрострахування на ринку товарних деривативів України

Основною та бюджетоутворюючою галуззю економіки України є сільське господарство, яке є ризикованим виробництвом (70% доходів, якого залежить від природно-кліматичних умов). Це пояснюється особливістю виробничого процесу й тривалим періодом дозрівання та вирощування товарної продукції, під час яких продукт праці піддається впливу природних

процесів. Рослинництво більше залежить від кліматичних умов, ніж будь-яка інша галузь сільськогосподарського виробництва. Протягом декількох місяців сільськогосподарські культури перебувають під абсолютним впливом метеорологічних чинників. Крім того, основним ресурсом виробництва в сільському господарстві є земля, а її природні характеристики тісно пов'язані з агрокліматичними умовами. На відміну від інших секторів економіки країни, продуктивність землі не може бути точно розрахована, а її природний та економічний характер підлягає змінам під впливом різних чинників.

Основним інструментом зниження бізнес-ризиків та компенсації понесених витрат в разі форс-мажорних обставин є система агрострахування, яка є складовою фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства, що забезпечує безперервність процесу відтворення та компенсації витрат сільськогосподарських виробників, реального підвищення їх фінансової стійкості та кредитоспроможності, збереження рівня доходності, враховуючи ризик настання страхового випадку [4, с. 38; 5, с. 99].

Визначення новітніх регуляторних моделей агрострахування сільськогосподарських ризиків та забезпечення належного рівня доходності суб'єктів аграрного виробництва через збалансований механізм державної підтримки страхового покриття активів сільськогосподарської продукції вимагають прозорості та відкритості. Сільськогосподарські ризики у виробничому процесі аграрних підприємств, що обумовлені страховою диверсифікацією бізнесу, вже довгий час виникають в багатопрофільній технології вирощування сільськогосподарської продукції [2, с. 62]. Але, арсенал державних регуляторів сільськогосподарських ризиків в агробізнесі через їх скорочення та субсидіювання потребує наявності відповідного інституційного середовища, яке забезпечує вертикальну інтеграцію між державою, суб'єктами агрострахування. Об'єднання спільної зусиль на макро-, та мікрорівні дозволяє знизити тиск цінового ризику на сільськогосподарську продукцію та частково компенсувати витрати, шляхом проведення операцій із товарними деривативами за умов використання похідних інструментів – форвардних контрактів.

За класичною фінансовою теорією форварди укладаються, як правило, з метою реальної поставки (купівлі чи продажу) відповідного активу (сільськогосподарської продукції) для страхування від можливих несприятливих цінових змін на даний актив. При чому, позитивний ефект страхової диверсифікації сільськогосподарських ризиків, досягається через комбінування економічних важелів, що призупиняють коливання цін на сільськогосподарську продукцію, і, стабілізують відповідний рівень доходів аграрних підприємств. Цей інструмент базується на теорії портфельних інвестицій [2], і обумовлює ситуативне скорочення сільськогосподарських ризиків в галузі рослинництва, саме тих суб'єктів аграрного сектора економіки, які взаємодіють в діаметрально різних напрямках, але мають ймовірність отримання негативної кореляції доходності при небезпечних умовах впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. При цьому

розподіл сільськогосподарських ризиків у виробничому процесі формується на умовах адекватного страхового покриття негативних економічних наслідків функціонування об'єднаних підприємств [6, с. 5].

На засадах фундаментальної портфельної теорії нами запропоновано багатокритеріальну модель страхової диференціації сільськогосподарських ризиків, яка дозволяє забезпечити їх розподіл в портфелі страхового покриття активів сільськогосподарської продукції та одночасно оптимізувати очікувану доходність аграрних підприємств при мінімально можливому значенні ризику, враховуючи похідні інструменти товарних деривативів.

Математична постановка задачі має вигляд:

очікувана доходність портфеля страхового покриття активів сільськогосподарської продукції (середнє вибіркове):

$$\bar{m}_p = \sum_{i=1}^n m_{pi} \times \bar{w}_{pi}, \text{ або } \bar{m}_p = M_{pi} \times W_{pi}^t \Rightarrow \max, \quad (1)$$

де \bar{m}_p – очікувана доходність портфеля страхового покриття активів сільськогосподарської продукції в межах існуючих сільськогосподарських ризиків; $m_{pi}(M_{pi})$ – частка страхового покриття, що компенсує (відшкодовує) витрати i -го активу сільськогосподарської продукції, враховуючи похідні інструменти товарних деривативів; $\bar{w}_{pi}(W_{pi}^t)$ – ймовірність очікування доходності i -го активу сільськогосподарської продукції в t -періоді; n – кількість активів сільськогосподарської продукції у портфелі.

ризик портфеля активів сільськогосподарської продукції (дисперсія):

$$S_p^2 = M_{pi} \times V_{pi} \times W_{pi}^t \Rightarrow \min, \quad (2)$$

де M_{pi} – вектор частки доходності страхового покриття, що компенсує витрати в очікуваному i -му портфелі активів сільськогосподарської продукції, враховуючи похідні інструменти товарних деривативів; V_{pi} – матриця коваріації доходності страхового покриття активів сільськогосподарської продукції; W_{pi}^t – вектор очікуваної частки доходності активів сільськогосподарської продукції в межах страхового покриття сільськогосподарських ризиків.

при обмеженнях:

$$\sum_{i=1}^n w_{pi} = 1, \text{ або } \sum_{i=1}^n V_{pi} = 1, \quad (3)$$

$$V_{pi} \geq 0, i = 1, \dots, n, \quad (4)$$

Багатоцільова модель страхової диверсифікації сільськогосподарських ризиків може бути або побудована графічно (з перетворенням однієї з цільових функцій в функціональне обмеження), або шляхом об'єднання обох цільових функцій [1]-[2], в одну, зведену функцію корисності:

$$f(V) = m_p(V) - a \times S_p(V) \Rightarrow \max, \quad (5)$$

де a – коефіцієнт, що визначає величину сільськогосподарського ризику.

Передбачається, що знайдені в результаті рішення [3]-[5] значення (координати вектора V) будуть оптимальними і в довгостроковому періоді. Багатоцільова модель страхової диверсифікації сільськогосподарських ризиків одночасно є моделлю прогнозування портфеля страхового покриття активів сільськогосподарської продукції на умовах державної підтримки з метою об'єднання зусиль суб'єктів агрострахування та державних компаній, орієнтованих на гарантоване виконання форвардних закупівель зерна аграрних підприємств.

Роль агрострахування в забезпеченні захисту аграрних підприємств від небезпечних економічних ситуацій складно переоцінити, оскільки це потужний фінансовий стабілізатор, що дозволяє компенсувати витрати на покриття сільськогосподарських ризиків. Зазначимо, що в Польщі страхування цінкових ризиків в сільському господарстві забезпечує 30% рівня покриття збитків аграрних підприємств, в Німеччині – понад 60%, в Італії – майже 80% [1].

В Україні, за підрахунками експертів, агрострахування галузі рослинництва спроможне залучити більше 4 млрд. грн. та забезпечити перерозподіл близько 0,08% ВВП країни. Але більшість сільськогосподарських товаровиробників укладають страхові поліси для оформлення банківської застави при залученні кредитних ресурсів [12].

З метою покращення системи агрострахування в Україні запроваджено Закон «Про державну підтримку сільськогосподарського страхування» [9], в якому скоригований механізм надання субвенцій на здешевлення страхових премій сільськогосподарським виробникам при укладанні договорів сільськогосподарського страхування. На підставі даного договору страхувальник оплачує лише частину страхового покриття, іншу частину на рахунок страховика сплачує держава через новостворену установу з управління сільськогосподарськими ризиками – Державне агентство сільськогосподарського страхування [4, с. 39]. Крім того, це дозволило створити об'єднання страховиків в «Аграрний Страховий Пул» (АСП), структура якого виглядає наступним чином: 84% ринку України – компанії-члени АСП (Домінанта, Страхові Гарантії, УАСК); 16% ринку України – компанії, що розвивають добровільне та банківське (заставне) агрострахування: ІНГО Україна, АСКА, Оранта-Січ, Провідна, PZU-Україна, Брокбізнес Страхування [1].

АСП у співпраці з державними компаніями Приватним Акціонерним Товариством «Аграрним фондом України» (АФУ) та Приватним Акціонерним Товариством «Державна продовольчо-зернова корпорація України» (ДПЗКУ) розроблено державні пріоритетні напрями компенсації (відшкодування) витрат аграрних підприємств при експорті зерна на світовому ринку. Запроваджено механізм аграрних інтервенцій через форвардні закупівлі та

державне регулювання цін на зернову групу культур сільськогосподарських товаровиробників із високим рівнем ефективності виробництва, а приватних структур (зернотрейдерів) – на закупівлю технічних культур. Це є раціональним кроком до створення цивілізованих ринкових відносин в аграрній сфері [7; 8; 9; 10; 11].

В Україні страхові компанії забезпечують в середньому 3,2% структури загального портфеля страхового покриття активів рослинницької галузі, зокрема зернової групи культур – 2,8%. При чому, розмір державної підтримки за 2012-2018 рр. збільшився у 2,3 разів, а рівень забезпечення величини страхового покриття сільськогосподарських ризиків за форвардними закупівлями через державні компанії склав 96,8%. Зазначимо, що приріст величини страхових виплат на покриття сільськогосподарських ризиків у 2,1 разів, здійснених страховими компаніями майже дорівнює рівню державної підтримки (рис. 1).

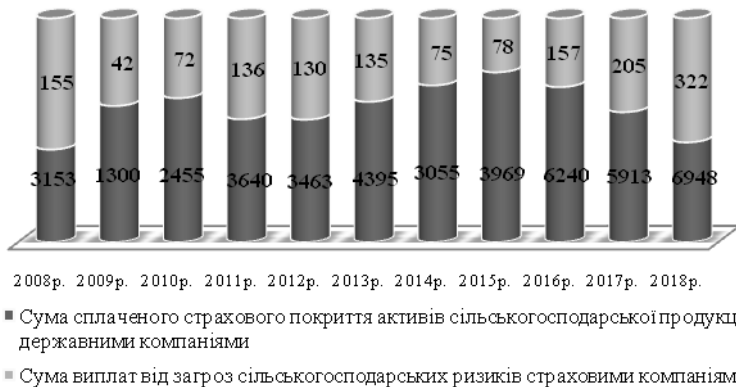

Рисунок 1 – Страхові виплати та страхове покриття активів від загроз сільськогосподарських ризиків галузі рослинництва України, млн. грн.

Джерело: розраховано авторами за даними [12]

За 2017-2018 рр. обсяг фінансового забезпечення страхового покриття АСП для галузі рослинництва склав 425,8 млн. грн., в тому числі на зернову групу культур – 157,1 млн. грн. В 2018 р. страхова компанія «АСКА» стала лідером компенсаційних виплат – 90,8% покриття сільськогосподарських ризиків аграрних підприємств (рис. 2).

На сьогодні в Україні розроблено вісім стандартних страхових продуктів із страхування сільськогосподарських культур. Найбільшу частку в структурі компенсаційних виплат на покриття сільськогосподарських ризиків за форвардними закупівлями займає соя (69,5%, сума збитку – 4832,28 млн. грн.) та кукурудза (13%, або 902 млн. грн.).

Рисунок 2 – Рівень компенсаційних виплат від небезпеки сільськогосподарських ризиків в розрізі страхових компаній України в 2018 р., %

Джерело: складено авторами за даними [12]

Виплата державної страхової субвенції за понесені збитки від цінового диспаритету на світовому ринку озимої пшениці та ріпаку склала в 2018 р. 9,5% (або 658,98 млн. грн.) та 4,5% (або 314,58 млн. грн.) відповідно (табл. 1).

Таблиця 1 – Компенсаційні виплати державної страхової субвенції України в розрізі сільськогосподарських культур в 2018 р.

Культура	Сума виплат (зима), млн. грн.	Сума виплат (весна-літо), млн. грн.	Загальна сума виплат, млн. грн.	Частка у виплатах по ринку, %	Рівень виплат, %
Соя		4832,28	4832,28	69,5	471,8
Озима пшениця	274,63	384,35	658,98	9,5	6,5
Озимий ріпак	314,58		314,58	4,5	56,3
Льон		106,72	106,72	1,5	110,4
Соняшник		75,69	75,69	1,1	3,9
Кукурудза		902,0	902,0	13,0	302,8
Гречка		45,95	45,95	0,7	76,8
Цукровий буряк		12,54	12,54	0,2	0,4
Всього	589,21	6359,53	6948,74	100	44,2

Джерело: складено авторами за даними [12]

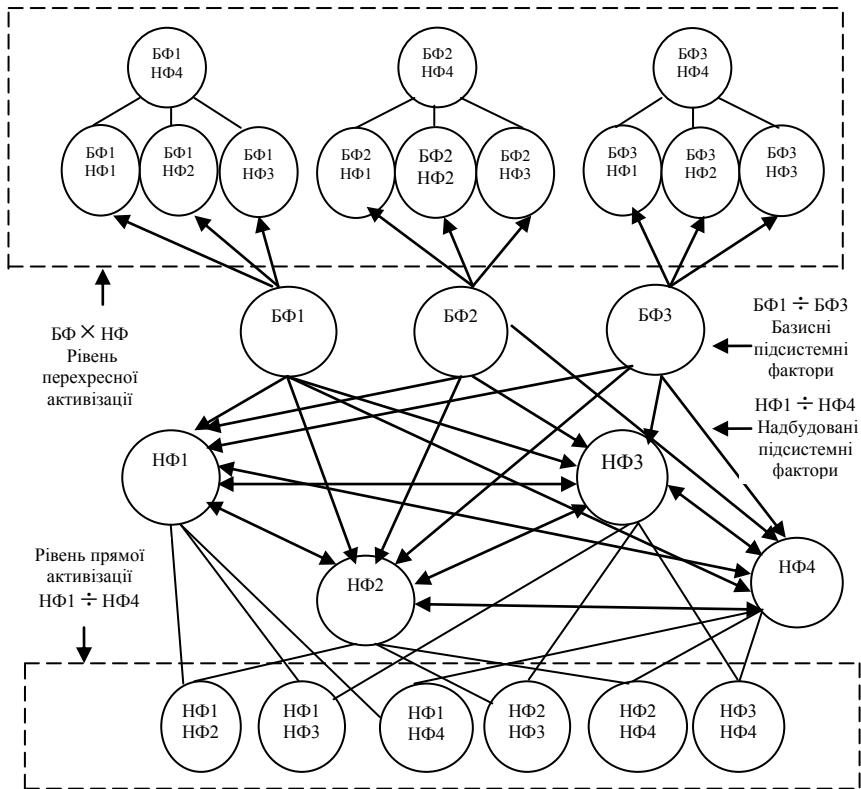
Перевагою функціонування державної програми форвардних закупівель зерна є пільговий важіль, який передбачає стандартну безумовну франшизу у розмірі 30% при укладанні договорів страхування [13, с. 260]. При цьому, витрати з обслуговування форвардних закупівель ПАТ «Агарний фонд» та ПАТ «ДПЗКУ» у 2016-2107 рр. забезпечувались в середньому під 22,5% річних за користування коштами попередньої оплати. Без урахування курсових коливань їх величина формувалась під 22,5-27,6%. За користування коштами попередньої оплати з урахуванням курсових коливань ввальновало в межах 15-18%. В 2017-2018 рр. зміни курсових коливань у структурі витрат за форвардними контрактами складала, відповідно 15% та 20-25.

Державні компанії при визначені відсоткової ставки за користування фінансовими ресурсами, отриманими як попередня оплата за договорами агрострахування за поставку продукції майбутнього врожаю, враховують інтервенційну ціну сформовану на фінансовому ринку. Так, до вартості облігацій внутрішнього державного займу на рівні 14,25%, приєднуються адміністративні витрати банківської установи та її планова моржа (5%). Відповідно загальна величина відсоткової ставки дорівнює 14,5% річних. Але, на нашу думку, це вартість обслуговування платежів державі за користування її фінансовими ресурсами, коли вона скуповує продукцію найвищого гатунку за заниженою ціною, оскільки інтервенційні ціни на торговій біржі завжди є нижчими від ринкових. Вважаємо, що це і є резервом зниження відсоткової ставки на залучення фінансових ресурсів за форвардними закупівлями [4].

Ймовірність державної підтримки портфеля страхового покриття активів сільськогосподарської продукції аграрних підприємств на умовах форвардних закупівель має відображати послідовність зміни його величини, і, як ця величина буде впливати на очікувану доходність і-го активу суб'єктів господарювання при розподілі сільськогосподарських ризиків між страховими організаціями та державними компаніями. Розроблено та модифіковано підсистемні об'єкти агрострахування з державною підтримкою портфеля страхового покриття активів аграрних підприємств, що мають базисні і надбудовані фактори зовнішнього макро- і мікрооточення системи, а саме: бюджетування виробництва сільськогосподарської продукції, планування джерел страхового покриття на фінансовому ринку, прогнозування раціонального кредитного забезпечення та бюджетного фінансування. Їх взаємозв'язок із факторами внутрішнього середовища визначається рівнем фінансової стабільності та беззбитковості виробництва господарюючих суб'єктів (рис. 3).

Побудована модель відображає ринковий, правовий, природно-біологічний, економічний та фінансовий ризики, і таким чином, формує сценарій фінансово-економічного, соціального та технологічного розвитку подій для аграрних підприємств, які часто діють в різних напрямках системи макрооточення. Їх вплив формує інтегруючі можливості системи факторів зовнішнього мікрооточення суб'єктів господарювання через параметри «споживачі, конкуренти, постачальники, інфраструктура, фінансові відносини підприємства».

Разом ці дві системи формують блок «зовнішні ринкові сигнали» портфеля страхового покриття активів сільськогосподарської продукції. Дія похідних товарних деривативів (форвардних контрактів) в цьому блоці забезпечує ефективність формування та використання фінансових ресурсів та збалансовує фактори внутрішнього середовища для прийняття рішень про генерацію доходів на страхове покриття сільськогосподарських ризиків при постійних змінах параметрів зовнішнього середовища.

Умовні позначки:

- BF1 – зовнішнє макрооточення портфеля страхового покриття активів аграрного мікрорівня за форвардом;
- BF2 – внутрішнє середовище портфеля страхового покриття активів аграрного мікрорівня за форвардом;
- BF3 – зовнішнє мікрооточення портфеля страхового покриття активів аграрного мікрорівня за форвардом;
- NF1 – підсистема бюджетування виробництва сільськогосподарської продукції;
- NF2 – підсистема планування джерел страхового покриття на фінансовому ринку;
- NF3 – підсистема прогнозування раціонального кредитного забезпечення та бюджетного фінансування;
- NF4 – підсистема прогнозування рівня фінансової стабільності та беззбитковості виробництва.

Рисунок 3 – Активізація підсистемних об'єктів агрострахування на умовах державної підтримки портфеля страхового покриття активів сільськогосподарської продукції

Джерело: власна розробка авторів

Загальна кількість об'єктів спостереження, які підлягали вибору оптимального варіанту державної підтримки портфеля страхового покриття активів сільськогосподарської продукції за договорами страхування, на умовах форвардних закупівель, склала 38 підприємств Херсонського та Запорізького регіонів.

Прогнозований розподіл сільськогосподарських ризиків в портфелі страхового покриття активів аграрних підприємств за державної підтримки із виокремленням складових ймовірного циклу їх оцінювання представлено на рис. 4.

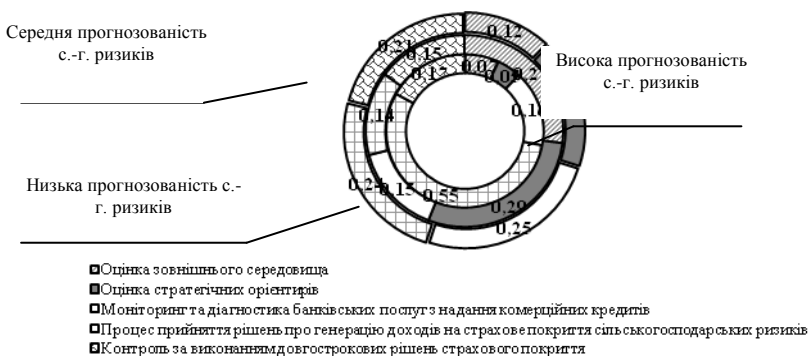

Рисунок 4 – Прогнозований розподіл сільськогосподарських ризиків за ймовірної державної підтримки портфеля страхового покриття активів сільськогосподарської продукції

Джерело: власна розробка авторів

Механізм державної субвенції за договором агрострахування на умовах форвардного контракту передбачає розрахунок зміни величини страхового покриття сільськогосподарських ризиків та суму компенсації збитків для господарюючого суб'єкта (табл. 2).

Так, за форвардним контрактом закупівлі зерна, із майбутнього врожаю ПАТ «ДПЗКУ» вилучає фінансові ресурси, передбачені до виплати аграрному підприємству. Це сума зазначається в Договорі добровільного страхування посівів сільськогосподарських культур та Договорі комплексного страхування майбутнього врожаю сільськогосподарських культур, і, сплачується державною компанією як страхове покриття на підставі виставлених рахунків-фактур.

Таким чином, найбільш оптимальний варіант державної підтримки портфеля страхового покриття активів сільськогосподарської продукції аграрних підприємств, за договорами страхування на умовах форвардних закупівель, є стандартний, який враховує ймовірний цикл покриття сільськогосподарських ризиків на весь період вирощування й отримання майбутнього врожаю озимих зернових культур. Сума попередньої оплати за

форвардними контрактами із вирахуванням суми страхового покриття дорівнюватиме 492,19 млн. грн., тоді як на весь період вирощування – 496,11 млн. грн. За цих умов аграрії додатково отримують 3,92 млн. грн. компенсаційних витрат на покриття сільськогосподарських ризиків, що в перерахунку на одного суб'єкта складатиме 103,16 тис. грн.

Таблиця 2 – Державна підтримка портфеля страхового покриття активів сільськогосподарської продукції аграрних підприємств на умовах договору страхування за форвардними контрактами

Показники	Договір страхування без державної підтримки	Договір страхування з державною підтримкою	
	період перезимівлі	період перезимівлі (страховий продукт 2)	увесь період вирощування (страховий продукт 1)
Площа посівів, га	57300	57300	
Планові витрати на посів і вирощування озимих культур, грн./ га	6000	6000	
Страхова сума озимих культур, млн. грн.	343,8	343,8	
Страховий тариф, %	4,7	7,0	
Франшиза, %	30	–	
Коефіцієнт покриття		0,8	
Страхове покриття, млн. грн.	16,16	24,07	
	період весна-літо	період весна-літо (страховий продукт 3)	
Площа посівів, га	57300	57300	57300
Середня врожайність, ц/га	44,72	44,72	44,72
Застрахована врожайність озимих культур, ц/га	33,54	31,31	31,31
Вартість врожаю озимих культур, грн./ ц	320,80	320,80	320,80
Страхова сума озимих культур, млн. грн.	616,53	575,54	575,54
Страховий тариф, %	3,2	5,8	9,3
Франшиза, %	30	–	–
Коефіцієнт покриття	–	0,7	0,7
Страхове покриття, млн. грн.	19,73	33,38	53,53
Страхового покриття - всього, млн. грн.	35,89	57,45	53,53
Платіж за умов 50% субсидії, грн.	–	28,73	26,77
Сума попередньої оплати за форвардними контрактами, млн. грн.		549,64	
Сума попередньої оплати за форвардним контрактом за вирахуванням суми страхового покриття, млн. грн.	513,75	492,19	496,11

Джерело: власні розрахунки авторів

Отже, модель агрострахування з державною фінансовою підтримкою характеризуються наступними ключовими особливостями: держава бере активну участь у діяльності системи; політика держави у сфері агрострахування є прозорою та послідовною; страхування є добровільним; створюються спеціальні державні установи для вироблення та реалізації політики держави в зазначеній сфері; держава може надавати страхові субвенції як сільськогосподарським товаровиробникам, так і страховим компаніям; держава розвиває альтернативні форми фінансування та страхування на випадок негативного впливу сільськогосподарських ризиків. Представлена моделю забезпечує, з одного боку, потрібний рівень агрострахування в сільському господарстві, а з іншого – створює певну зацікавленість аграріїв щодо посилення захисту майнових інтересів, оскільки залишаються ряд питань, які мають бути вирішеними при здійсненні форвардних закупівель державними компаніями, а саме:

- форвардні операції, як державний фінансовий інструмент підтримки аграрних підприємств, мають бути доступними для суб'єктів малого бізнесу, через зменшення розміру мінімальної партії сільськогосподарської продукції;
- ПАТ «Аграрний фонд» та ПАТ «ДПЗКУ» фактично є єдиними посередниками між аграрними підприємствами та споживачами сільськогосподарської продукції, і, самостійно встановлюють кінцевий термін її поставки – це початок жовтня місяця. Водночас, в цей період ціни на зернові культури є найнижчими на ринку, тому вони не завжди покривають витрати виробничого процесу;
- витрати аграрних підприємств, пов'язані з обслуговуванням агрострахування майбутнього врожаю на умовах форварду є занадто високими.

Приведення державних регуляторів до світового рівня та виконання ефективної програми державної підтримки аграрних підприємств дозволять забезпечити потреби виробничого потенціалу товаровиробників під час проведення технологічного процесу посівної компанії озимих культур, прискоривши таким чином термін поставки майбутнього врожаю за цінами, що враховують ринкову кон'юнктуру.

Використані джерела

1. Адамчук Н.Г., Корневский А.Е. Европейская практика компенсации ущерба, причиненного имуществу стихийными бедствиями. *Страховое дело*. 2010. №3. С. 32–38.
2. Алескерова Ю.В. Агрострахование как инструмент управления рисками в сельском хозяйстве. *Экономика АПК*. 2014. № 12 С. 62–69.
3. Гутко Л.М. Досвід державної підтримки страхування ризиків сільськогосподарського виробництва. *Економіка АПК*. 2009. №10. С. 147–152.
4. Кравчук О.В. Страхування при співпраці з аграрним фондом та державною продовольчо-зерновою корпорацією України. *Технологический аудит и резервы производства*. 2015. № 1/7(21). С. 37–42, 2015. DOI: 10.15587/2312-8372.2015.38665.
5. Лупенко Ю., Фещенко В. Хеджування фінансових ризиків та сучасний ринок похідних інструментів для підприємств аграрного сектору економіки. *Фінанси України*. 2014. №11. С. 98–108.

6. Минкіна Г.І. Страхування як елемент управління ризиками підприємств АПК. *Фінансовий ринок України*. 2010. №3. С. 4-11.
7. Про запровадження державних форвардних закупівель зерна: постанова КМУ від 16.05.2007 р. № 736 / *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/736-2007-п>.
8. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: закон України від 09.02.2012 № 4391-VI / *Верховна рада України*. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>.
9. Про державну підтримку сільськогосподарського страхування: проект Закону від 26.04.2017 № 6355-1 / *Верховна рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61709.
10. Про деякі питання здійснення страхування посівів та майбутнього врожаю озимих зернових сільськогосподарських культур з державною підтримкою від сільськогосподарських ризиків на весь період вирощування: розпорядження від 21.05.2014 № 1501 / *Нацкомфінпослуг*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0715-14/paran27#n27>.
11. Про деякі питання здійснення страхування майбутнього врожаю озимих зернових сільськогосподарських культур з державною підтримкою від сільськогосподарських ризиків на весняно-літній період вирощування: розпорядження від 07.04.2016 № 718 / *Нацкомфінпослуг*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0649-16/paran25#n25>.
12. IFC представив огляд ринку сільськогосподарського страхування на 2017 рік, що займається андеррайтингом // Портал страхування сільського господарства. URL: <https://agroinsurance.com/ru/ukraina-ifc-predstavila-obzor-ryinka-agrotrahovaniya-za-2017-anderrayingoviyi-god/>
13. Шубенко І. А., Сус Ю. Ю. Франшиза в агрострахуванні та її вплив на рівень відшкодування. URL: [http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vzhnau_2012_2\(2\)_40.pdf](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vzhnau_2012_2(2)_40.pdf)

1.9 Selection of Optimal Insurance Portfolio for Minimization of Risk Effects in Agricultural Production

The agricultural products production is the material basis of human existence in all its social forms but it is largely prone to risks which inevitably entail significant financial losses. Activity on agricultural production, like no other, is objectively associated with a multitude of risks that are manifested through damage. And the less the risks are studied, the greater the damage can be.

The sources or risk factors in agricultural production are the socio-economic environment, natural and climatic conditions and the human factor [1, p.4].

Accordingly, the research object is insurance against risks in agricultural production. The specifics of the risks accompanying the production of agricultural products is preconditioned by the specifics of the industry itself. Unlike other sectors of the national economy, where the economic efficiency and production capacity of all funds is established, the productivity of land and farm animals

РЕЗЮМЕ

Суспільні трансформації національної економіки в контексті євроінтеграційних процесів : колективна монографія / Ю.В. Пасичник та інші: [за ред. д.е.н., проф. Лупенко Ю.О, проф. Пасичник Ю.В] *Shioda GmbH, Steyr, Австрія*, 2019. 383 с.

Економічні перетворення, які відбуваються в Україні, вимагають побудови дієвих концептуальних засад формування національної економіки, складовою якої є соціальні аспекти суспільних трансформацій. Євроінтеграційні процеси зумовлюють адаптування національного законодавства та форм господарювання до загальноєвропейських принципів.

Метою монографії є з'ясування основних напрямів соціально-економічних перетворень, виявлення особливостей функціонування економічної системи. Відтак, у монографії викладено погляди авторів до з'ясування суті та форм розвитку та функціонування національної економіки в умовах глобалізації. Особливу увагу приділено аграрному сектору, особливостям розвитку страхового ринку та розвитку національного господарства.

Окреслені проблематиці присвячена значна кількість монографій, статей та інших наукових публікацій провідних учених. Водночас, поглиблене вивчення питань економічної трансформації країн Європи у посткризовий період другого десятиліття ХХІ ст. у комплексному обґрунтуванні не виконувалось. Саме тому у даній монографії окрема увага приділена взаєминам органів влади та бізнесу, напрямам формування, механізмам регулювання фінансової сфери тощо.

Перший розділ монографії *«Новітні технології агрострахування в контексті євроінтеграційних процесів»* підготовлено в межах Науково-дослідної теми Національного Наукового центру «Інститут аграрної економіки». Основна увага розділу зосереджена на проблематиці розвитку аграрного сектора та стану ринку агрострахування.

Дослідження, відображенні у даному виданні, виконано з використанням розроблених науково-обґрунтованих методологічних підходів, ґрунтується на науковому доробку провідних зарубіжних та вітчизняних вчених, що дозволило запропонувати конкретні напрями покращення функціонування національної економіки.

Монографія має не лише науковий, але й практичний характер, адже в ній виокремлено, проаналізовано та обґрунтовано конкретні положення, заходи, пропозиції щодо подальшої трансформації економічних процесів в Україні та світі.

Авторський колектив висловлює думки, що конкретні наукові розробки у формі механізмів, схем, моделей будуть сприяти покращенню функціонуванню не лише України, але й інших країн.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Корнєєв Володимир Вікторович,

доктор економічних наук, професор,

завідувач відділу фінансової політики

Державного науково-дослідного інституту інформатизації

та моделювання економіки

Міністерств розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України

Покатаєва Ольга Вікторівна,

доктор економічних наук, доктор юридичних наук, професор,

Перший проректор з науково-педагогічної та наукової роботи

Класичного приватного університету.

Сідельникова Лариса Петрівна,

доктор економічних наук, доцент,

завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Херсонського національного технічного університету.

БІБЛІОГРАФІЯ

Березіна Олена Юрївна, кандидат економічних наук, професор, професор кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету (*підрозділ 3.1*).

Білецька Ірина Мирославівна, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародної економіки, маркетингу і менеджменту Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту ТНЕУ (*підрозділ 6.1*).

Білоус Яна Юрївна, аспірантка Луганської філії Інституту економіко-правових досліджень НАН України (*підрозділ 4.1*).

Бугіль Світлана Ярославівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму Львівського національного аграрного університету (*підрозділ 6.2*).

Віленчук Олександр Миколайович, доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Житомирського національного агроєкологічного університету (*підрозділ 1.5*).

Внукова Наталія Миколаївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління фінансовими послугами Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (*підрозділ 1.11*).

Галгаш Руслан Анатолійович, доктор економічних наук, директор Навчально-наукового інституту економіки та управління Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (*підрозділ 4.1*).

Грановська Людмила Миколаївна, доктор економічних наук, професор, завідувач відділом зрошувального землеробства Інституту зрошувального землеробства НААН України (*підрозділ 1.2*).

Грималюк Андрій Вікторович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедра загальної економічної теорії і економічної політики Одеського національного економічного університету (*підрозділ 5.1*).

Гудзь Тетяна Павлівна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів та банківської справи ВНЗ Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі" (*підрозділ 2.5*).

Дичко Аліна Олегівна, доктор технічних наук, професор, професор кафедри інженерної екології Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (*підрозділ 1.16*).

Дранус Валентин Вікторович, кандидат економічних наук, доцент (б.в.з.) кафедри економіки підприємства Чорноморського національного університету імені Петра Могили (*підрозділ 1.9*).

Дранус Любов Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент б.в.з. кафедри менеджменту факультету економічних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили (*підрозділ 1.9*).

Єремєєв Ігор Семенович, доктор технічних наук, професор, професор кафедри автоматизованого управління технологічними процесами Таврійського Таврійський національного університету ім. В.І. Вернадського (*підрозділ 1.16*).

Задворних Сергій Сергійович, кандидат економічних наук, головний спеціаліст економічного відділу Дрогобицької міської ради (*підрозділ 2.4*).

Здирко Наталія Григорівна, кандидат економічних наук, доцент, декан факультету обліку та аудиту Вінницького національного аграрного університету (підрозділ 1.13).

Зіновчук Віталій Володимирович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу Житомирського національного агроекологічного університету (підрозділ 1.5).

Івченко Євген Анатолійович, доктор економічних наук, професор кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (підрозділ 4.2).

Івченко Юлія Анатоліївна, асистент кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (підрозділ 4.2).

Калашиник Надія Сергіївна, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (підрозділ 5.2).

Кирчатка Ірина Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і підприємництва Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (підрозділ 1.3).

Кисельова Ріма Анатоліївна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник Інституту зрошуваного землеробства НААН України (підрозділ 1.2).

Клапків Юрій Михайлович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Тернопільський національний економічний університет (підрозділ 1.6).

Кобушко Яна Володимирівна, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри управління ННІ ФЕМ імені О.Балацького Сумського державного університету (підрозділ 2.2).

Кузнєцова Лідія Іллівна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАНУ" (підрозділ 5.3).

Кузьменко Олександра Констянтинівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем Полтавського університету економіки і торгівлі (підрозділ 2.1).

Лупенко Юрій Олексійович, доктор економічних наук, професор, академік НААН, директор Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (підрозділ 1.7).

Манькута Яна Миколаївна, кандидат економічних наук, начальник центру заочно-дистанційного навчання Східноєвропейського університету економіки і менеджменту (підрозділ 3.4).

Матвієнко Галина Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри "Фінанси та облік" Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського (Київ) (підрозділ 1.12).

Мельничук Олександр Олександрович, аспірант ННЦ «Інститут аграрної економіки» (підрозділ 1.4).

Недбалюк Олександр Петрович, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та міжнародних відносин Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ (підрозділ 1.15).

Ольшанський Олександр Васильович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту ЗЕД і туризму Харківського державного університету харчування та торгівлі (*підрозділ 3.2*).

Онегіна Вікторія Михайлівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та маркетингу Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка (*підрозділ 1.11*).

Пасічник Юрій Васильович, доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики Національного Наукового центру «Інститут аграрної економіки» (*підрозділ 1.1*).

Петкова Леся Омелянівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та бізнесу Черкаського державного технологічного університету (*підрозділ 3.1*).

Правдюк Наталя Леонидівна, доктор економічних наук, професор кафедри бухгалтерського обліку Вінницького національного аграрного університету (*підрозділ 1.14*).

Пуцетейло Петро Романович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри кафедра обліку та економіко-правового забезпечення агропромислового бізнесу Тернопільського національного економічного університету (*підрозділ 1.6*).

Радченко Оксана Дмитрівна, кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики ННЦ «Інститут аграрної економіки» (*підрозділ 1.10*).

Рокочинський Анатолій Миколайович, доктор технічних наук, професор, Національного університету водного господарства та природокористування (*підрозділ 3.5*).

Самусевич Ярина Валентинівна, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування ННІ БТ УАБС Сумського державного університету (*підрозділ 2.2*).

Семененко Інна Максимівна, доктор економічних наук, завідувач кафедри економіки і підприємництва Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (*підрозділ 4.3*).

Ступень Михайло Григорович, доктор економічних наук, професор, академік УЕАН, Львівський національний аграрний університет (*підрозділ 6.2*).

Сукач Олена Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу, фінансів, банківської справи та страхування Східноєвропейського університету економіки і менеджменту (*підрозділ 3.6*).

Сухова Тетяна Леонідівна, старший викладач кафедри загальної економічної теорії і економічної політики Одеського національного економічного університету (*підрозділ 5.1*).

Танклевська Наталія Станіславівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та фінансів ДВУЗ "Херсонський державний аграрний університет" (*підрозділ 1.8*).

Тимошенко Оксана Валеріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи Полтавського університету економіки і торгівлі (*підрозділ 2.1*).

Тимченко Ольга Леонідівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності Київського кооперативного інституту бізнесу та права (*підрозділ 1.14*).

Тищенко Володимир Валентинович, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і банківської справи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (*підрозділ 4.3*).

Трусова Наталія Вікторівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (*підрозділ 1.8*).

Фроленкова Надія Анатолівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту Національного університету водного господарства та природокористування (*підрозділ 3.5*).

Харазимівлі Юрій Михайлович, доктор економічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості НАН України (*підрозділ 3.3*).

Чудасва Ія Борисівна, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту Східноєвропейського університету економіки і менеджменту (*підрозділ 3.6*).

Швець Сергій Михайлович, кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України" (*підрозділ 2.3*).

Шершенюк Олена Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (*підрозділ 1.9*).

Шолойко Антоніна Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (*підрозділ 1.3*).

Shioda GmbH, Steyr, Austria

SCIENTIFIC PUBLICATION

***SOCIAL TRANSFORMATIONS OF THE NATIONAL ECONOMY
IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES***

monograph

WARNING

Without limitation, no part of this publication may be reproduced, stored, or introduced in any manner into any system either by mechanical, electronic, handwritten, or other means, without the prior permission of the authors.

Edited by the authors.

Good for printing d.d. 12.11.2019 year.

Format 60x84 1/8. Offset paper.

Convent. prin. sheet 26,61. Printing run 300 copies

Copyright © 2019 by the author
All rights reserved

ISBN 978-3-953794-29-3

Printed by
Shioda GmbH,
City square 47,
A-4400
Steyr, Austria